

Prav zato tovrstno literaturo, pa čeprav bi si morda želeli še več kompleksnosti, še več sivin, še več prostora za samostojno razmišljanje, še več širine, še ve konteksta, potrebujemo. *Nepozabne* so knjiga, ki je na naših policah še kako dobrodošla in ki jo bomo še dolgo jemali v roke.

Tina Bilban

DESETNICA 2021

Desetnica je nagrada za otroško in mladinsko književnost, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za uveljavljanje izvirnega otroškega in mladinskega leposlovja. Nagrada se podeljuje za obdobje zadnjih treh let.

Tudi letos je izbor del, ki ustrezajo Pravilniku o nagradi desetnica, pripravila red. prof. dr. Dragica Haramija, o nominiranih delih pa je odločala žirija v sestavi: Magdalena Svetina Terčon (predsednica), Jana Bauer, Igor Bratož, Neli Filipič in Slavko Pregl.

Mariborska knjižnica (Marta Novak iz Službe za obdelavo gradiva) je na pobudo Društva slovenskih pisateljev pripravila sezname mladinskih knjig, ki so izšle med 1. 1. 2018 in 31. 12. 2020, na seznamu je bilo 1316 del. Hkrati je bil pridobljen seznam članov Društva slovenskih pisateljev, teh je bilo na navedeni datum 316.

Postopek priprave seznama: najprej so bile s seznama izločene knjige tistih avtorjev, ki niso člani društva. Pri članih društva so bili izločeni ponatisi, ponovne izdaje knjig, antologije in izdaje knjig v tujih jezikih. Izločeno je bilo tudi tisto gradivo članov društva, ki ne sodi med leposlovje (informativne knjige), knjige, ki so bile za nagrado desetnica že nominirane, in knjige članov žirije za

desetnico, ker ti ne morejo kandidirati za nagrado.

Kriterije, zapisane v Statutu o nagradi desetnica, je izpolnjevalo 80 knjig.

Žirija je v skladu s pravilnikom o podeljevanju desetnice najprej izbrala 10 nominiranih del, ki jih navajamo po abecednem redu avtorjev:

Borut Gombač: *Skrivnost lebdeče knjige*. Ilustrirala Neda Hafner. Maribor: Litera, 2020.

Zgodbe Boruta Gombača so očarljive, osupljive, inovativne, nepredvidljive, bralca popeljejo v brezmejnost avtorjeve bogate domišljije, ki jo odlikujeta dovršen izpovedni slog in duhovitost. Nema lokrat avtor v svoji pripovedi suvereno zakoraka na področje *nonsensa* in s tem vabi bralca, da prestopi okvire racionalnega, da razmisli o lastnem bivanju v svetu, ki si ga delimo z drugimi in drugačnimi. *Skrivnost lebdeče knjige* je literarna poslastica, ki s svojo večplastnostjo vabi mlajše in odrasle bralce.

Nataša Konc Lorenzutti: *Gremo mi v tri krasne*. Dob: Miš založba, 2020.

V 12 dneh (in še enem za povrh) se odvijte zgodba romana, v katerem avtorica zleze pod kožo – in kako zelo ranljivo kožo! – dvema protagonistoma, Urošu in Valentini. To sta pronicljiva in iskrena prvoosebna pripovedovalca, opazovalca svoje notranjosti, pa tudi stisk ostalih udeležencev, saj so vsi skupaj pod prisilo svojih staršev na 'odklopu', taboru v hribih, kjer imajo zgolj naravo, zdravo hrano, pogovor ter druženje – pa nič interneta ali pametnih telefonov, od katerih je večina udeležencev tabora odvisna, medtem ko imajo nekateri še pridružene težave – napade panike, motnje hranjenja ... To, kar se sprva zdi kot misija nemogoče, se junakoma iz dneva v dan spreminja v proces soočanja samih s sabo, ki pelje v večjo zrelost in sprejemanje drugih. Avtorica se izkaže kot

pretanjena opazovalka mladostniških stisk, ki pripovedovalcema posoja svojo žlahtno duhovitost, bralce pa pritegne tudi z verodostojnim opisom sodobnih tegob in težav odraščanja.

Nina Mav Hrovat: *Posluh, jazbec gre!* Ilustrirala Kristina Krhin. Dob: Miš založba, 2020.

Kratko besedilo v slikanici je duhovita, neke vrste poenostavljena moraliteta, ki s podobami gozdnih živali spregovori o potrebi po iskrenem sodelovanju med vsemi, kljub različnostim in posebnostim. Preizkušnja, ko so živali v resnici kopale pravo jamo drugim in so vanjo tudi zares padle same, je z ne prehudimi bolečinami pripeljala do srečnega konca za vse. Z blago podloženim humorjem je prst, ki je imel namen požugati, spremenila v prst, ki je povabil v prijateljstvo.

Vinko Möderndorfer: *Babica za lahko noč.* Ilustrirala: Tanja Komadina. Dob: Miš založba, 2019.

V pesniško zbirko je avtor uvrstil štirideset pesmi, razvrščenih v pet sklopov, prva in zadnja pa sta samostojni. V branje nas popelje s pesmijo *Jaz sem ti*, v kateri začutimo bližino, ki je potrebna, da 'naju ni strah in nama ni mraz'. Njen odmev še enkrat zaslutimo v pesmi *Jaz in ti* v enako poimenovanem zadnjem sklopu, zaključni pa pesmijo *Kaj bi bilo*. Zbirka nosi naslov po drugem sklopu. Sprehod skozi pesmi je sprehod po življenju skozi izkušnjiški pogled otroka, ki razmišlja povsem odraslo, oziroma odraslega, ki ni nikoli pozabil biti otrok. Otrok v pesmih živi v varnem zavetju odraslih, ki večinoma otroku stojijo ob strani, kar je v ilustracijah upodobila ilustratorica Tanja Komadina. Pesmi odlikuje jezik, poln besednih iger in (milo)zvencečih rim, z vprašanji in odgovori pa avtor izpostavlja otroško lastnost, da na vsako vprašanje najde odgovor, pa čeprav je ta plod domišljije.

Maša Ogrizek: *Koko Dajsa v mestu.* Ilustriral Miha Ha. Dob: Miš založba, 2018.

Maša Ogrizek je ustvarila prepričljiv živalski svet, v njem ne manjka polnokrvnih likov (predvsem iz vrst perjadi), ki nas v humornem tonu in prijetnem ritmu pripovedi popeljejo skozi osem zgodbic. Vse se vrti okoli nergave stare kokoši Koko Dajse, ki s svojim strupenim jezikom (kljunom) in čemernimi pogledi odganja vse po vrsti, sebe pa peha v vse večjo osamljenost. Skozi duhovito pripoved, ki mladega bralca posrka v kokošje dogodivščine, avtorica neopazno opozori tudi na težave, s katerimi se soočajo starejši.

Milan Petek Levokov: *Lov za templjarskim zakladom.* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018.

Dvanajstletni Marko, njegov šestletni bratec Blaž in prijateljica Nika pa še njena nadvse bistra vrana Pika so posebni junaki, ki jih avtor zaplete v dih jemajočo počitniško pustolovščino iskanja templjarskega zaklada. Ščepec sreče, malce premetenosti in obilo poguma ter seveda veliko srce so recept za uspeh – ta pa ni le najdba kepe zlata in starega pergamenta, temveč tudi krasno prijateljstvo in obet novih pustolovščin. Roman je napisan v izbrušenem slogu, je humoren in socialno občutljiv, prinaša pa tudi pomembno sporočilo: zakladi in pustolovščine niso nekaj, kar je rezervirano za oddaljene kraje; tudi domači kraji skrivajo bogato zgodovino, za velika odkritja pa je potrebno le radovedno oko in bister um – ter seveda tovarištvo in sodelovanje. Kaj več sploh še potrebujejo mladi bralci?

Andrej Predin: *Vesoljčki.* Ilustriral Rok Predin. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2020.

Vesoljčki bratov Predin so komplementarna, minimalistična dvojica vizualnega in pripovednega: pripetljaj s srečnim koncem bralca popelje na kratko

vesoljsko odisejado, ki sredi težav med zvezdami v nepremagljivo dvojico združi fanta in robotka. Zgodbo, ki odgovarja na univerzalna medgeneracijska vprašanja, spremlja slikovna zgodba veselih barv, obrobljena s simpatično, negrozečo temotnostjo vesolja.

Damijan Šinigoj: *Kjer veter spi*. Dob: Miš založba, 2020.

Če se pisanja zgodbe, ki se dogaja v eni izmed stotin slovenskih jam, loti avtor, ki je tudi sam dolgoletni jamar, bi bilo prav mogoče, da bi bralcem ponudil sicer jamarsko korektno branje, a brez omembe vrednega literarnega nabojja. Damijan Šinigoj je v svojem mladinskem romanu *Kjer veter spi* naredil malce drugače in tako rekoč iz nič, iz preprostega domisleka, da bi mladenko v jamo popeljal jamarski pripravnik in bi se imela fino, spletel pravo pustolovščino. Pravzaprav je tako, da nenadejana in potencialno skrajno nevarna avantura – naredi par. Ob igrivi zgodbi o izzivu, s katerim sta soočena mlada protagonista, je avtor dodal še pripoved o akciji jamarske reševalne službe ob iskanju pogrešanega gozdarja, a ključno je vendar le nekaj – napeta zgodba ponudi najmanj dva srečna konca.

Anja Štefan: *Imam zelene čeveljčke*. Ilustrirala Jelka Reichman. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2020.

Besedila v slikanicah – tudi v delu *Imam zelene čeveljčke* – Anje Štefan odlikujeta zelo lahkoten in dodelan slog ter vsebina, ki iz korenin najzlahotnejšega ljudskega pripovedništva sega v današnje dni. Tako pravzaprav izstopa iz konkretnega časa in vstopa v trajnost. Očarljiva melodika rim gre zlahka v uho, četudi se ob igrivosti in toplini od daleč dotaknejo še kakšne temnejše slutnje. Tudi besedila slikanice *Imam zelene čeveljčke* se bodo zlahka vključila v bogat opus priljubljenega čtiva Anje Štefan za najmlajše, ki

bo kar mimogrede pritegnilo tudi njihove starše.

Janja Vidmar: *Elvis Škorc, genialni štor*. Dob: Miš založba, 2018.

Elvis Škorc, genialni štor je mladinski roman o odraščanju. Napisan je kot prvoosebna pripoved, s katero na prvi pogled nagovarja bralca. Kasneje pa izvemo, da je namenjena njegovi nerojeni (pol)sestri, da bi ji bilo v življenju lažje kot njemu. Elvis se sooča s težavami, kot so ločitev staršev, skrb za mlajšo sestro Elo, medvrstniško nasilje in zaljubljenost. O svojem življenju govori zelo odkrito, s čimer mu pot skozi življenje poteka lažje. Kljub temu se težave odražajo v njegovi teži, zato ga sošolci imenujejo Bajs. Pri pouku je uspešen, zlasti pri kemiji; vseč so mu poskusi. Težave pa ima v odnosu z vrstniki, ker je nesamozavesten in se ne zna postaviti zase. Besedilo odlikujeta humor in samoironija. Komika je nakazana že v samem naslovu. Elvisa pravzaprav rešuje to, da si upa priznati svoje težave in strahove. Odlika romana je jezik. Avtorica v dialoge vpleta sleng, ki zgodbo še bolj približajo bralcu.

Žirija je med nominiranimi deli izbrala **nagrajenca**, to je roman **Damijana Šinigoja *Kjer veter spi***. Podelitev nagrade je bila 27. maja 2021.

Vir: spletna stran DSP

Utemeljitev nagrajenega dela

Damijan Šinigoj (1964), letošnji dobitnik desetnice, je pisatelj, prevajalec, scenarist, urednik in jamar. Doslej je izdal dva romana za odrasle, *Vojake ubijajo, mar ne?* (1991) in *Neizstreljeni naboj* (1994), ter tri zbirke kratke proze, *Očkov kotiček* (2003), *Kratek dnevnik jamarskega zasvojenca* (2012), *Tretji otrok* (2020). Objavil je tudi dva mladinska realistična romana, *Iskanje Eve* (2014) in *Kjer veter spi* (2020).

V zbirki *Kratek dnevnik jamarskega zasvojenca* je avtor predstavil izobraževanje, pasti, napore, ki jih jamar vlaga v svoj hobi, ta pa morda preraste v način življenja. Dnevniški zapis se začne 1. novembra 2008 in se konča s kratkim poglavjem *Zaključek* v decembru 2011. Na spletni strani Jamarske zveze Slovenije je eden od pomembnih zavihkov tudi leksikon, ta definira geslo jamar kot: »človek, ki odkriva, obiskuje in raziskuje jame (iz pretežno neturističnih nagibov); tudi naziv slovenske poljudne jamarske revije.«¹ Šinigoj je podpredsednik Jamarske zveze Slovenije, jamarski reševalec in urednik revije *Jamar*, zato ne čudi njegovo poznavanje jam, jamarske reševalne službe in izobraževanja jamarskih pripravnikov, katastra slovenskih jam (več kot 13.000 vnosov) ipd., kar je tudi snov nagrajenega romana *Kjer veter spi* (2020). Ob tem velja opozoriti, da je leto 2021 pod geslom »raziskujmo, spoznavajmo, varujmo« razglašeno za mednarodno leto jam in krasa (www.iyck2021.org).²

Glavna literarna lika romana *Kjer veter spi* (2020), srednješolca Irena in Blaž, sta karakterno na moč različna, a se njuni vlogi nenehno menjujeta, odvisni sta od okoliščin. Samozavestna Irena ne razume nevarnosti, ki preži v jamah,

a kmalu ugotovi, da mora prisluhniti bolj izkušenemu Blažu, ki postane v jami samozavesten najstnik, kar je pravo nasprotje njegovega vsakdanjega življenja. Motiv dokazovanja svoje lastne vrednosti je med najstniki najbrž star toliko kot človeštvo samo; preizkušanje mej prepovedanega prav tako. Roman, ki je postavljen v sodobno družbo, skozi avaturistično zgodbo odgovarja na oboje. Književni prostor je na začetku neimenovan kraj, kjer glavna literarna lika živita, nato pa je do konca romana razdeljen na vzporedno dogajanje v 'svetu zunaj' (kjer poteka reševalna akcija) in v jami (Irena, Blaž, gozdar), in sicer na področju Kočevskega roga. Kratka poglavja sledijo temu menjavanju prostorov in literarnih likov. V strnjeni pripovedi enega dne je z bliskovito naglico predstavljena reševalna akcija, najprej sicer namenjena pogrešanemu gozdarju, pozneje pa tudi najstnikoma; hkrati pa čas v jami teče počasi, po minutah. Splet naključij in domnev poveže zgodbo treh pogrešanih, pri čemer avtor nevsiljivo opozarja na problem onesnaževanja, pa tudi na požrtvovalno prostovoljno delo reševalcev. Tretjeosebno pripoved bogati jamarsko izrazoslovje, to je tudi za nepoučenega bralca odlično razloženo skozi Blaževe razlage Ireni (jamarsko orodje, oblike jam ipd.), tako ji npr. razloži, da sta ujeta v jami, ki je skozenc (jamo z dvema vhodoma), kar je pomembno tudi za razplet njune nevarne pustolovščine. Avtor v romanu z opisi slika vzdušje, npr. tesnobnost ob prebijanju skozi ožine ali navdušenje nad prostori, kjer se rov odpre v čudovito dvorano. Vzdušje je mestoma podano tudi skozi humorne vložke, ki se nanašajo na pripovedi o doživetjih ob reševanju ali na besedne igre.

¹ <https://www.jamarska-zveza.si/index.php/o-nas/jamarski-leksikon>

² Beseda kras v tem primeru označuje golo, kamnito pokrajino in ne Krasa kot prokrajinskega imena.

Meje med odprtostjo in zadržanostjo, med strahom in pogumom, mnenja o bližinah, samozavesti in podobnih čustvih in občutkih so zelo krhke. So brez ostrih robov, saj svet ni črno-bel in ljudje v njem prav tako ne. Ljubezen in veter, ta postane simbol rešitve, sta blizu.

*Red. prof. dr. Dragica Haramija,
strokovna sodelavka žirije*

LEVSTIKOVE NAGRADE 2021

Levstikova nagrada je najstarejša poveljna založniška nagrada, Mladinska knjiga jo podeljuje od leta 1949. Namenjena je slovenskim pesnikom, pisateljem in ilustratorjem za izvirna leposlovna dela in izvirne knjižne ilustracije za otroke in mladino, ki so bili po mnenju strokovnih žirij najboljši dosežki v preteklih dveh letih in so izšli pri založbi Mladinska knjiga. Ob petdeseti obletnici prve podelitve Levstikovih nagrad je Mladinska knjiga uvedla še nagrado za življenjsko delo. Prejemniki teh nagrad imajo simbolično obeležje (plošče z imeni) pod arkadami pred knjigarno Konzorcij.

Levstikovi nagrajenci prejmejo finančno nagrado: za izvirno leposlovno delo in ilustracije v višini vsak po 2000 evrov neto, nagrajenca za življenjsko delo pa vsak po 4000 evrov neto.

Levstikova nagrada za izvirno leposlovno delo 2021

Levstikovega nagrajenca 2021 za najboljšo leposlovno delo za otroke in mladino je izbrala žirija, ki so jo sestavljali: urednik in pesnik Žiga Kosec (predsednik žirije), Nina Svetelj, vodja prireditev v Mestni knjižnici Kranj, in Irena Matko Lukan, urednica otroškega leposlovja v Mladinski knjigi.

Nominirana dela:

- *Gumbki* Tinke Bačič z ilustracijami Suzi Bricelj, Bojane Dimitrovski, Jelke Godec Schmidt, Ane Košir, Maše Kozjek, Marjana Mančka, Petra Škerla in Ane Zavadlav
- *Negotove pesmi* Barbare Gregorič Gorenc z ilustracijami Damijana Špančiča
- *Fantek in punčka* Blaža Lukana z ilustracijami Ane Zavadlav
- *Skrivno društvo KRVZ* Simone Semenič z ilustracijami Tanje Komadina
- *Zajčkova hišica* Anje Štefan z ilustracijami Hane Stupica

Nagrado je prejel **Blaž Lukan** za knjigo *Fantek in punčka* z ilustracijami Ane Zavadlav.

Utemeljitev:

Pesniška zbirka *Fantek in punčka* je spomenik, je družina pesmi, v katerih je ujeto leto nekih življenj. Nekatere so napisane v prostem verzu, druge v rimani formi, pri čemer rime in jezik ves čas ostajajo izvirni, sveži. Drobnimi lirskimi utrinki se prepletajo s konkretnimi podobami, dejansko prehaja v abstraktno.

Vseskozi sta prisotna igrivost in humor: pesmi so duhovite, domisljive izvirne. Cela zbirka temelji na ponavljanju. Z njim pesnik ustvari konsistenten ritem, da je branje od prve do zadnje strani kot vožnja z vlakom. Na ponavljanju gradi, razvija motive in teme, priklicuje že znano, stopnjuje konkretne podobe, ki se nato razvijejo v metafore. To je tudi skupna točka poezije in otroškega spoznavanja: v poeziji je ponavljanje pesniška figura, pri malčku pa sredstvo raziskovanja, razumevanja sveta.

V zbirki se izmenjujeta dva pola, dva principa: deški in dekliški. Metaforika je sodobna, žalost visi na nitki, žabice med punčkinim oblačenjem skočijo v mlako. Vse pesmi poganja ljubezen: otroka do